

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI

TRADIȚIE ȘI EXCELENȚĂ

TEZĂ DE ABILITARE

Candidat,

Conf. univ. dr. Groșanu Adrian

Cluj-Napoca

2017

Rezumat

Universitatea este o instituție fundamentală a societății umane deoarece contribuie în mod decisiv la inovare, la dezvoltarea și progresul economic, cultural și social al indivizilor dar și al națiunilor. Prin educația pe care o asigură membrilor comunității și prin cercetările efectuate, universitatea este un factor decisiv pentru îmbunătățirea calității vieții într-o lume în care resursele sunt din ce în ce mai limitate.

Teza de abilitare care, conform legii, prezintă succint rezultatele științifice obținute după conferirea titlului de doctor, este un demers important care contribuie la îndeplinirea misiunii universității, respectiv *generarea și transferul de cunoaștere*.

În cele ce urmează vom trece în revistă structura și principalele idei cuprinse în teza de abilitare și care au fost lansate în spațiul cercetării științifice prin lucrările publicate.

În cadrul **Secțiunii A** sunt prezentate informații cu privire la elementele de bază care creionează reperele care definesc cariera autorului, respectiv evoluția carierei academice, științifice și profesionale. Obiectivele cercetării științifice trebuie să fie asigurarea unor cunoștințe noi și a vizibilității internaționale, asigurarea creșterii economice și îmbunătățirea calității vieții sociale. Activitățile pe care le-am desfășurat urmăresc aceste obiective generale astfel încât să putem înregistra rezultate științifice cu adevărat utile societății în care și pentru care lucrăm și existăm.

Secțiunea B include principalele direcții de cercetare și rezultatele semnificative din domeniul de specialitate. Direcțiile principale de cercetare cuprinse în teza de abilitare sunt: *Contribuții privind guvernanta la nivel național, mediul de afaceri, antreprenoriatul, performanța de mediu și interferența acestora; Contribuții privind impactul guvernantei la nivel național și a educației mediului de afaceri asupra standardelor de audit și de raportare financiară; Studiu privind analiza factorilor determinanți în stabilirea onorariilor de audit și Contabilitatea creativă între percepție și realitate*.

În cadrul direcțiilor de cercetare menționate, pornind de la studiile teoretice și empirice precedente, care au accentuat ideea influenței semnificative pe care calitatea guvernantei la nivel național ar putea să o aibă asupra mediului de afaceri și antreprenoriatului, am prezentat un studiu prin care ne-am propus să investigăm, pe de o parte, în ce măsură calitatea guvernantei la nivel național, văzută prin prisma indicatorilor de guvernanta elaborați de Banca Mondială, influențează calitatea mediului de afaceri (măsurată cu ajutorul Indexului *Ease of Doing Business* (*Ușurința de a face afaceri*) creat și dezvoltat de către Banca Mondială în seria sa de rapoarte *Doing Business*). Studiul a avut la bază un eșantion reprezentativ de 132 țări din întreaga lume, cu 792 de observații pentru un interval de șase ani (2007-2012), iar rezultatele obținute doresc să

completeze literatura de specialitate, argumentând, prin modelele susținute empiric, ideea că anumite caracteristici ale guvernantei la nivel național, cum ar fi calitatea cadrului de reglementare și controlul corupției, exercită o influență pozitivă și semnificativă asupra mediului de afaceri. Pe de altă parte, am analizat și influența pe care calitatea guvernantei, măsurată cu ajutorul aceluiași variabile, o are asupra antreprenoriatului formal măsurat prin numărul de întreprinderi nou înregistrate raportat la populația cu vârsta cuprinsă între 15-64 ani, folosind indexul elaborat de Banca Mondială prin intermediul seriei de rapoarte *World Bank Group Entrepreneurship Survey*. Constatările noastre sugerează că un nivel mai ridicat al antreprenoriatului este strâns legat de dezvoltarea economică, de un mediu politic mai stabil și de capacitatea guvernului de a promova și de a pune în aplicare reglementările favorabile afacerilor care ar putea stimula sectorul privat.

În concluzie, rezultatele acestui studiu argumentează prin modelele susținute empiric ideea că anumite caracteristici ale guvernantei exercită o influență semnificativă asupra mediului de afaceri și antreprenoriatului. Privite în ansamblu, teoria și rezultatele empirice susținute prin modelele dezvoltate folosind un număr mare de observații, sugerează o serie de implicații pentru factorii de decizie. Primul aspect de reținut pentru factorii de decizie este faptul că atât controlul corupției și relația sa cu dezvoltarea economică cât și ușurința de a face afaceri reprezintă subiecte complexe care ar putea fi profund analizate în scopul de a găsi cele mai adecvate mecanisme pentru controlul diferitelor forme de corupție, astfel încât mediul de afaceri să fie într-adevăr stimulat. În al doilea rând, rezultatele empirice sugerează că eforturile de promovare a antreprenoriatului în cadrul unei economii vor fi mai eficiente dacă sunt însoțite de un mediu politic stabil și un guvern capabil să formuleze și să implementeze politici și reglementări solide pe o piață favorabilă mediului de afaceri, pentru a le ușura noilor firme intrarea pe piață și pentru a promova dezvoltarea sectorului privat. În al treilea rând, având în vedere influența sistemului juridic asupra ușurinței de a face afaceri, sugerăm ca fiecare guvern să fie conștient atât de avantajele cât și de limitările care caracterizează propriul tip de sistem juridic, să caute soluții în scopul de a promova norme juridice pe care le poate implementa pentru a stimula mai bine mediul de afaceri și dezvoltarea economică, în ansamblu.

În contextul analizei influenței guvernantei la nivel național asupra mediului de afaceri, am prezentat studiul privind impactul calității guvernantei la nivel național asupra protecției investitorilor. Asigurarea protecției efective a investitorilor ca și factor cheie al performanței economice a devenit unul dintre subiectele de interes majore pentru cercetători din diverse domenii economice. Din cunoștințele noastre, există numeroase studii empirice care arată diferite legături între mecanismele de guvernare corporativă și protecția investitorilor, în timp ce prea puține studii abordează impactul guvernantei la nivel de țară asupra protecției investitorilor. În viziunea lui Matoussi și Jardak (2012), guvernarea corporativă împreună cu mecanismele puse în

aplicare pentru protecția investitorilor reprezintă „*factorii cheie în dezvoltarea pieței*”. Pe de altă parte, există unele incertitudini cu privire la mecanismele guvernantei la nivel de țară care au o influență reală asupra protecției legale a investitorilor (Hail și Leuz, 2006).

Pentru a estima influența guvernantei la nivel național asupra protecției investitorilor am folosit indexul *puterea protecției investitorilor (SIV)*, bazat pe metodologia elaborată de către Djankov et al. (2008) și actualizată de Banca Mondială. Rezultatele noastre, folosind date din perioada 2007-2012 pentru 132 țări, arată că relația dintre guvernanta și impactul protecției investitorilor este relevantă în special pentru categoriile de țări cu venit ridicat. Această constatare este justificată de câteva trăsături specifice țărilor incluse în categoriile cu cel mai ridicat venit. S-a dovedit în mod empiric că eficiența sistemelor juridice și securitatea drepturilor de proprietate sunt semnificative în special în cazul categoriilor de țări cu venitul cel mai ridicat.

Totodată am cercetat și impactul guvernantei corporative și al dezvoltării economice asupra performanței de mediu la nivelul unui eșantion reprezentativ de 125 țări. Ținând cont de obiectivul acestui studiu, respectiv analiza influenței unor caracteristici (dimensiuni) ale guvernantei corporative și a nivelului dezvoltării economice asupra performanței de mediu, am folosit date din trei categorii de rapoarte (1. *Indexul Performanței de Mediu (Environmental Performance Index (EPI))*, indicator calculat de “Yale Centre for Environmental Law & Policy” (YCELP) și de “Centre for International Earth Science Information Network” (CIESIN) de la Universitatea Columbia din SUA, în colaborare cu Fundația “Samuel Family Foundation” și Forumul Economic Mondial; 2. *Raportul cu privire la competitivitatea globală (The global competitiveness Report)* publicat de Forumul Economic Mondial și 3. *Raportul Băncii Mondiale “Country and Lending Groups”*).

În final, constatările empirice ne-au făcut să validăm ipotezele de cercetare formulate, respectiv să constatăm că anumite caracteristici ale guvernantei corporative, cum sunt eficacitatea conducerii administrative și comportamentul etic al firmelor, pe de o parte și dezvoltarea economică cuantificată în funcție de clasificarea țărilor în funcție de venituri și în funcție de nivelul de dezvoltare, pe de altă parte, influențează semnificativ performanța de mediu.

O altă temă de interes a reprezentat-o analiza impactului guvernantei la nivel național asupra standardelor de audit și raportare financiară, explorând un subiect dezvoltat insuficient în literatura de specialitate cu privire la întrebarea dacă guvernanta la nivel național crește sau scade soliditatea standardelor de raportare financiară și de audit. Bazându-se pe anterioarele studii de specialitate teoretice și empirice, precum și pe rezultatele cercetării comparative empirice privind contabilitatea internațională și auditul, care evidențiază ideea unei relații între calitatea cadrului de reglementare și impactul standardelor de raportare financiară și audit, acest studiu a încercat să răspundă la întrebarea dacă guvernanta la nivel național evidențiată de indicatorii de guvernanta dezvoltată de Banca Mondială (Kaufmann et al., 2009) este un factor determinant în ceea ce

privește soliditatea standardelor de raportare financiară și de audit (după cum sunt evidențiate de Forumul Economic Mondial). Pentru măsurarea calității guvernantei, am folosit parametrii guvernantei dezvoltati de Kaufmann et al. (2009) în ceea ce privește vocea și responsabilitatea, stabilitatea politică, eficiența guvernării, calitatea reglementării, statul de drept și controlul corupției. Al doilea set de date folosit a fost clasamentul pentru evaluarea standardelor de audit financiar și de raportare financiară în ceea ce privește performanța financiară a companiei din Raportul Competitivității Globale emis de Forumul Economic Mondial. Variabila utilizată în această lucrare este dată de *soliditatea standardelor audit și raportare financiară* (SARS). Având în vedere aceste seturi de date, eșantionul utilizat pentru îndeplinirea scopului acestei analize transnaționale include 132 de țări pentru fiecare dintre aceste variabile disponibile în perioada luată drept eșantion 2009-2011, cu 396 de observații statistice.

Din cunoștințele noastre, acesta este primul studiu de acest gen care leagă în mod direct parametrii de calitate ai guvernantei la nivel național cu soliditatea standardelor de raportare financiară și audit, dezvoltând o analiză globală pentru o perioadă extinsă de 3 ani. În plus, având în vedere dovezile empirice substanțiale obținute, rezultatele studiului sugerează că indicii de guvernanță cum ar fi eficiența guvernării, statul de drept și calitatea reglementării sunt factori importanți care determină soliditatea standardelor de raportare financiară și audit. De asemenea, aceste rezultate sunt în concordanță cu rezultatele cercetării lui Houque et al. (2012) conform căreia calitatea guvernantei este asociată pozitiv cu abilitatea standardelor de contabilitate și audit de a îmbunătăți calitatea raportării financiare.

Folosind același eșantion de mai sus, am analizat influența unor variabile referitoare la nivelul de educație asupra standardelor de audit și de raportare financiară deoarece aceasta a fost mai puțin explorată în literatura de specialitate (Cooper et al., 1994; Chow et al., 2007; Duh et al., 2008; Boolaky, 2012; Boolaky et al., 2013). Variabilele selectate pentru a evidenția nivelul de educație în mediul de afaceri și oportunitățile de cercetare în domeniu sunt stabilite folosind anumiți indicatori relevanți dezvoltati de Forumul Economic Mondial din cadrul Rapoartelor privind Competitivitatea Globală (*Global Competitiveness Reports*). În ceea ce privește impactul standardelor de audit și a celor de raportare financiară, acesta a fost măsurat cu ajutorul indicatorului SARS (Soliditatea standardelor de audit și de raportare financiară) dezvoltat de aceeași organizație. Rezultatele statistice ne-au condus la concluzia că un nivel mai ridicat al gradului de pregătire a personalului și a disponibilității serviciilor de cercetare și formare determină un nivel mai ridicat al solidității standardelor de audit și de raportare financiară (SARS). Concluziile noastre sunt concordante cu cele din literatură (Boolaky, 2012; Boolaky și Cooper, 2015; Boolaky și Conor, 2011) evidențiind faptul că pregătirea personalului influențează direct soliditatea standardelor de audit și de raportare financiară. Am subliniat todată importanța unei alte dimensiuni al procesului educațional cu impact asupra SARS, respectiv *disponibilitatea*

serviciilor de cercetare și formare. Așadar, măsura în care companiile investesc în pregătirea și perfecționarea personalului poate fi considerată un factor important cu privire la soliditatea standardelor de audit și de raportare financiară de la nivelul unei țări.

Onorariile de audit și factorii determinanți ai acestora reprezintă o temă foarte des abordată în literatura de specialitate, majoritatea fiind realizate la nivelul unor țări dezvoltate (SUA, Noua Zeelandă și Australia) și foarte puține studii au abordat țările în curs de dezvoltare, motiv pentru care ne-am propus să facem și noi o analiză la nivelul entităților de interes public cotate la Bursa de Valori București. Pentru a verifica ipotezele de cercetare, am analizat informații preluate din situațiile financiare anuale de la cele mai importante 55 de companii listate la Bursa de Valori București pentru perioada 2009-2011. Ultimul an de analiză este 2011 deoarece începând cu anul 2012 companiile românești nu au mai fost obligate să prezinte în situațiile financiare informații legate de onorariile de audit. Am selectat companiile de interes public pentru studiul nostru datorită importanței pe care acestea o au asupra dezvoltării mediului economic din România și, totodată, datorită transparenței pe care acestea o afișează (chiar dacă aceasta a fost impusă prin lege) în ceea ce privește onorariile de audit.

Astfel, analizând eșantionul de companii format din cele mai importante entități românești, am constatat că onorariile de audit sunt influențate semnificativ de cifra de afaceri a companiei, dacă auditorul face parte din cadrul Big4 și de numărul de salariați.

După finalizarea studiilor doctorale în anul 2009 am fost preocupat pentru cercetarea legăturii dintre governanța corporativă și contabilitatea creativă, direcție de cercetare abordată în cadrul proiectului de cercetare postdoctorală cu tema cercetare *Dimensiuni ale contabilității creative în sfera guvernantei corporative*. Am constatat că unele concepte specifice unui anumit domeniu nu trebuie studiate individual, fără să se țină cont de influențele complexe ale unor variabile externe, pentru că, în caz contrar, rezultatele nu pot avea o valoare științifică semnificativă.

În acest context am prezentat în lucrare mai multe studii calitative, dar și cantitative care analizează cercetările din domeniul contabilității creative cu scopul de a surprinde evoluția acesteia, de a analiza principalele direcții de cercetare abordate, de a identifica curentul predominant de cercetare, dar și tipul de cercetare aplicat. De asemenea, am fost interesat și de modul în care este percepută contabilitatea creativă în România de reprezentanți ai profesiei contabile, de auditori financiari și de reprezentanți ai organismului de reglementare contabilă și respectiv modul în care este folosită discriminarea pozitivă și limbajul persuasiv, ca tehnică a contabilității creative.

În cadrul **Secțiunii C** sunt menționate anumite perspective privind cariera științifică și didactică, premisele și obiectivele de cercetare, implicarea în activitățile didactice și dezvoltarea procesului didactic și de cercetare.

Partea finală a lucrării cuprinde referințele bibliografice ale studiilor prezentate în cadrul lucrării.